

lena, *Anu. Semin. J. Urquijo* 1, 169), cogn. *Ezpelti* (*Apell.*, § 241). Amb provada transcendència toponímica: d'EZPELDI > -ELLI prové el nom de la vall i poble d'Aspet a l'Alt Comenge (vegeu el meu estudi *Btr. z. Nfg.*, 1973, p. 239); de la variant *Ezpeldoi*, pròpia del dialecte suletí (Mitx.), posada en plural -ois, ve el pallarès *Espalduix*; i *Espeldar* (cf. infra) potser variant amb el sufix romanitzat. En el Bearn tenim un poble amb mun. *Espiute*, parió colpidor dels nostres *Espelt*, ja documentat *Espiut* a. 1385, *Spiute* i *Spiuta* anys 1548 i 1608 (PRaymond, *Di. Top. B. Pyr.*), amb la reducció *iey* > *iy*, allí normal; es troba 5 k. SE. de Sauveterre, a mig camí entre aquesta vila i el límit ling. basc: aquí és, doncs, impossible dubtar de l'explicada etimologia basca.

Però és molt menys versemblant aquesta etimologia per els nostres noms de l'Anoia, del Berguedà i del cap Sudest del Llenguadoc; primer perquè són zones on la toponímia bascoide, que s'ha anat esclarissant cada cop més cap a Llevant, bé podem dir que s'esvaeix del tot, si no és amb algun cas excepcional, de colorit més ibèric que euskèric; també perquè a un NL repetit i català li convé més un mot que hagi estat viu en la nostra llengua; i en fi perquè és ben natural i planera l'etim.:

(C) Nom vegetal, més o menys relacionat amb *espelta*, com ja s'apunta, supra, i veg. l'apèndix, infra. Precisament va existir, i és conegut, l'apel·latiu *espelt*. El *DAG* el registra amb el sign. de «collita» en textos dels Ss. XIV i XV; val a dir que no els transcriu ni concreta la documentació, cosa que ha donat peu a *AlcM* per suposar que sigui errada de còpia per *esplet*; bé pot ser realment que aquí hi hagi contacte o contaminació amb aquest mot, però la sospita d'*AlcM* era a tort, car jo puc suplir el silenci del *DAG* o els seus editors, i justament amb un text, que deu ser de la mateixa comarca que *L'Espelt* (1): a. 1100: «--- que donetis nobis et successoribus nostris, de omni *espelto*, ipsam tascam fideliter ---», doc. de Montserrat, A<rch.> D. H. B<ened.>, copiat per E. de Hinojosa (*Reg. Señ. Cat.*, p. 67).

Quant a la formació, s'explica aquesta forma fàcilment: *L'espelta* és un dels cereals més atesos i esmenats a propòsit de collites i tasques tributàries, cf., per exemple, en les *Costumes* de Badalona, S. XV, citades en el *DAG*; exigint que es doni primícia [*promea*] «de froment, mestayll, *espelta*, sègol, mill ---». Era, doncs, un dels *esplets* cabdals, el gran sinònim antic de 'collita camperola' (*DECat* III, 656b5 ss.); especialment en el verb *espletar* 'collir els cereals' [1114], ben viu en tants llocs (657a38 ss., b37 ss.), per. ex., a Olot (b15), era fàcil que nasqués una pron. vulgar descuidada *espeltár*, i que entre això i el gran paper que en aqueixes qüestions, té el cereal *espelta*, el nou post-verbal *espelt* va usar-se per a «omni *espelto*» (a. 1130),⁵⁵ fos d'*espelta* o de qualsevol altre producte agrícola.

Sens dubte etim. preferible a (B); descartada la (A); i probablement definitiva.

En Apèndix: els NLL formats amb el d'aquest cereal (*DECat* II, III, 637). (5) *L'Espelta*, avui mas un poc⁶⁰

al S. de Peracamps, uns 7 k. S. de Solsona, i 50 al NNO. de *L'Espelt* (1); oït al Miracle 1964.

MENCIONS ANT. 1070: *ipsa Espelta*, afr. d'un lloc que pel S. afronta amb Peracamps; 1097: «manso de *Ipsa Spelta*», afr. d'un lloc que, per l'E., afro. amb Ardèvol (i també amb Riner, Llanera i Llobera) (docs. llegits a l'Arxiu de Solsona, 1964).

(6) En te. de Solsona: *Ca l'espèltā* (XLVI, 79.12).

En els següents, certs detalls fonètics, en particular la -d-, evocuen l'etim. bascoide (supra, (B)). (7) *Mas d'Espèlda* (a la Rib. d'Ebre, te. d'Ascó) que m'expliquen: «és lo mas d'Agustí i Ramon d'*espèlda*» (XIII, 65.10). Però com que estem en zona d'arrelada infl. aràbiga, vindrà tanmateix d'*espelta* amb *t* (emfàtica i soora) de l'àrab. D'*Espalduix* ja pda. de Sarroca de Bellera, ja he explicat que és nom basc. D'acord amb la toponímia de la comarca; i no lluny (13 k. O. de Sarroca), (8) hi havia hagut un *Espeldar* (crec encara conegut) sota Casterner de les Olles, prop d'Areny: «subtrus *Castellum Nigrum* in loco q. d. ad *ipsum Espeldare*» en un doc. d'Alaó, a. 979 (Abadal, *Pall. i R.*, n.º 259): ¿canvi del sufix basc de l'anterior per l'equivalent romànic?; quedem en dubte entre tal hibridisme i el derivat romànic d'*espelta*, contradicti aquí per la *d* (potser aquest, contaminat per aquell). (9) *Espèlta* (pron. *espèlta* pda. de Castell de Castells, l'encinglerada vall, tan morisca, entre Dènia i Alcoi (XXXIV, 159.15): vindria d'*Espelda*, com en el (7), amb assimilació? Més aviat ho ajuntariem amb el membre terminal de *FondESPATLA* (E.T.C. II, 90); o sigui, en definitiva, amb el grup estudiat (supra) d'*Espada/Espadà/espadat*, amb la pron. aràbiga *ä* de la A romànica.

Espella, V. *Espelt*

ESPERAN

Llogaret de la N. Ribagorçana 4 k. a l'E. i per damunt de Pont de Suert, entre Igüerri i Malpàs. Es troba en una solana a mig aire de la Serra que separa la Vall de Boí de la del Bosia.

PRON. POP.: *esperán* oït per Terrado, allà mateix i a diversos pobles de la rodalia.

DOC. ANT. a. 1167: «dono igitur unum hominem in Palomaria, --- et alium in *Esperanto*, nomine Bernard Pere» (Puig i Ferreté, *Cart. Lavaix*, 62, po. 106); a. 1173: «unam propriam meam villam que dicitur *Esperant*» (Puig i Ferreté, *Cart. Lavaix*, 64, po. 108); finals del S. XII: «Raimundus de Erill didit *Speranti*» (Puig i Ferreté, *Cart. Lavaix*, 62, po. 106); a. 1203: «ecclesia Sancti Saturnini de *Spranto*» (Puig i Ferreté, *Cart. Lavaix*, 70, po. 112); 1381: «Ramon d'*Esperant*» (vef de Benasc, Camarena, *Focs*, 35).

ETIM. No creiem que hi hagi per ara una clara solució a aquest problema. Assenyalarem, malgrat tot, tres direccions en les quals es pot cercar.

a) En Coromines, en la *Toponímia de la vall de Boí*, indica un camí possible: si Iran és IRI-ANDI 'la població gran', aleshores *Esperan* podria ser AZ-PE-